

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain tutkintavankeja koskevaa 13 luku.

Lakiin lisättäisiin viittaukset tutkintavankeuslakiin ehdotettuihin säännöksiin.

Lakiviittaukset kohdistuisivat säännöksiin, joissa säädetään tutkintavankeuden päättymisestä, tutkintavangin sijoittamisesta ja lyhytaikaisesta siirtämisestä, tutkintavangin kirjeenvaihdosta, puheluista sekä tutkintavangin tapaamisista ja yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle.

Lisäksi lakiin lisättäisiin säännökset ase-
tuksenantovaltuudesta sekä säännökset päätöksenteko-oikeudesta ja tutkintavangin muutoksenhakuoikeudesta.

Esityksen tavoitteena on saattaa poliisin säilyttämien tutkintavankien kohtelua koskeva sääntely yhdenmukaiseksi tutkintavankeuslakiin tehtävien muutosten kanssa siltä osin kuin kyse on tutkintavangin oikeuksista ja velvollisuuksista.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2015.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 JOHDANTO.....	3
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja nykytilan arviointi.....	4
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	6
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	7
4.1 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	7
4.2 Vaikutukset kansalaisten asemaan.....	7
5 ASIAN VALMISTELU.....	7
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	8
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	8
13 luku Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset.....	8
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET.....	15
3 VOIMAANTULO.....	16
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	16
LAKIEHDOTUS.....	18
Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun muuttamisesta.....	18
LIITE.....	20
RINNAKKAISTEKSTI.....	20
poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun muuttamisesta.....	20

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Nykyinen laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (841/2006) tuli voimaan 29 päivänä syyskuuta 2006. Laki sisältää yleiset poliisin säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohtelua koskevat säännökset. Laki on poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelussa yleissäädos. Lakia sovelletaan vapauden menetyksen syy huomioon ottaen poliisin säilytettävänä muuten kuin tutkintavankeuden, pidättämisen tai kiinni ottamisen perusteella olevan kohteluun, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta vastaa keskeisiltä osiltaan tutkintavankeuslakia (768/2005). Laissa on säännökset muun muassa säilytetyn omaisuudesta, terveydenhuollosta, kirjeenvaihdosta ja puhe- luista, tapaamisista ja tarkastamisesta. Laissa ei kuitenkaan ole säännöksiä tutkintavangeille järjestettävistä toiminnoista eikä vapaa-ajan vietosta. Tästä lainsäädännöllisestä ratkaisusta seuraa se, että tutkintavankien toimintomahdollisuudet poikkeavat käytännössä toisistaan vankiloissa ja poliisivankiloissa. Koska lainsäädäntö ei edellytä toimintomahdollisuuksia poliisivankiloihin, niitä ei ole myöskään juuri järjestetty.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvussa säädetään tutkintavankeja koskevista erityissäännöksistä. Muilta osin lain säännökset koskevat tutkintavankien lisäksi myös muita vapautensa menettäneitä. Mainitun luvun 1 §:ssä säädetään tutkintavangin kuulemisesta säilytystilaan ja säilytystilassa sijoittamista sekä muuta häntä koskevaa päätöstä tehtäessä noudattaen, mitä hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään. Luvun 2 §:ssä säädetään mahdollisuudesta varata tutkintavangille tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä sekä hankkia omalla kustannuksellaan aikakauslehtiä ja kirjallisuutta. Aikakauslehtien ja kirjallisuuden hallussapitoon sovelletaan, mitä lain 4 luvun 1 §:ssä säädetään. Luvun 3 §:ssä säädetään tutkintavankeuslain soveltamisesta. Tutkintavankien

kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavankeuslain 1 luvun 3 §:ssä säädetään tutkintavankeuden tarkoituksesta ja 2 luvun 1 §:ssä tutkintavangin sijoittamisesta.

Tutkintavankeus alkaa tuomioistuimen vangitsemispäätöksestä. Lähtökohtaisesti tutkintavanki tulee tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan sijoittaa lähimpään tutkintavankilana toimivaan vankilaan. Pykälän 3 momentin mukaan vangitsemisesta päättävä tuomioistuin voi pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka jos rikoksen selvittäminen sitä erityisestä syystä vaatii. Tutkintavankia ei saa pitää poliisin säilytystilassa neljää viikkoa pidempää aikaa, ellei siihen ole erittäin painavaa syytä. Pykälän 4 momentin mukaan, jos tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia ja sen perusteet on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasi- an kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasi- an uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voi saattaa poliisin säilytystilassa säilyttämisen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi myös erikseen, jolloin noudatetaan soveltuvien osin mainitun pykälän 1, 3 ja 4 momentissa säädettyä menettelyä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tutkintavankia on säilytettävä säilytystilassa yli neljä viikkoa. Myös tällöin noudatetaan soveltuvien osin pakkokeinolain mainittuja säännöksiä.

Lainsäädännön muuttamistarpeen kannalta tärkeät asiakokonaisuudet liittyvät eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp). Esityksessä ehdotetaan tutkintavankeuslakiin sellaisia muutoksia, jotka tulevat edellyttämään eräitä muutoksia myös lakiin poli-

sin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Näitä ovat muun muassa tutkintavangin kirjeenvaihtoa, tapaamisia ja yhteydenpitoa, läsnäoloa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa ja tutkintavangin siirtämistä koskevat säännökset oikeussuojajärjestelyineen. Jäljempänä tässä esityksessä viitataan joko mainittuun hallituksen esitykseen tai suoraan siinä ehdotettuun tutkintavankeuslain muuttamisesta annettuun lakiin.

Sisäministeriössä on asetettu 17 päivänä huhtikuuta 2014 lainsäädäntöhanke (SM012:00/2014), jonka yhteydessä arvioidaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muutostarpeet laaja-alaisesti. Ottaen kuitenkin huomioon sen, että tutkintavankia koskevien säännösten tulisi olla pääosiltaan yhteneväiset tutkintavankeuslaissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa sekä sen, että hallituksen esityksessä (HE 45/2014 vp) ehdotetaan tutkintavankeuslain muutosten voimaantuloajaksi 1.3.2015, on perusteltua, että tässä esityksessä ehdotetut muutokset tulisivat voimaan samaan aikaan tutkintavankeuslain muuttamisesta ehdotetun lain kanssa.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja nykytilan arviointi

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain sääntely vastaa suurimmalta osaltaan tutkintavankeuslain sääntelyä. Tutkintavankeihin liittyy kuitenkin myös muutamia erityiskysymyksiä.

Tutkintavankeuden päätyminen. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetusta laista puuttuvat selkeät säännökset siitä, miten toimitaan, kun tuomioistuin päättää vapauttaa vangitun suoraan oikeuspaikalta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on katsonut ratkaisussaan (1987/2/06), että vapauttamiseen liittyvä sääntely tulisi saattaa sisällöltään, täsmällisyydeltään ja normihierarkialtaan perustuslain vaatimalle tasolle. Asiassa on ollut epäselvyyksiä siitä, miten tutkintavangin matkakustannusten korvaaminen käräjäpaikalta kotipaikkaansa käytännössä järjestetään ja millä edellytyksillä vanki voi-

daan kuljettaa vankilaan hakemaan siellä oleva omaisuutensa. Jos tutkintavanki vapautetaan pakkokeinolain (806/2011) 3 luvun 17 §:n 1 ja 2 momentin perusteella, on tällöin tutkintavanki vapautettava suoraan oikeuspaikalta. Käytäntönä on ollut, että tutkintavanki viedään vankilaan vapautettavaksi ja noutamaan omaisuuttaan. Eduskunnan oikeusasiamies ei ole pitänyt tällaista käytäntöä asianmukaisena.

Tutkintavangin siirtäminen. Tällä hetkellä laissa ei ole säännöstä, jonka perusteella tutkintavanki voitaisiin siirtää lyhytaikaisesti toisen poliisiaseman säilytystilaan. Säännökselle olisi tarvetta esimerkiksi siirrettäessä tutkintavanki kotipaikkaansa lähempänä olevaan poliisilaitoksen säilytystilaan tapaamisen järjestämiseksi tai kyseiseen säilytystilaan sijoitetun tutkintavangin tapaamista varten. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on esittänyt (3616/4/06) lainsäädännön täydentämistä tältä osin.

Läsnäolo viranomaisessa. Tutkintavanki voidaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 3 luvun 6 §:n nojalla siirtää toiseen säilytystilaan, jos vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, vapautensa menettäneen oma tai muun henkilön turvallisuus, rikoksen selvittäminen tai muu vastaava syy sitä edellyttää. Laissa ei kuitenkaan ole säännöstä, joka mahdollistaisi sen, että tutkintavanki voitaisiin päästää poliisilaitoksen säilytystilojen ulkopuolelle viranomaisen luona tapahtuvaa kuulemistä varten ja kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Näissä tapauksissa on yleisimmin kyse siitä, että poliisi tai muu esitutkintaviranomainen kuulustelee tutkintavankia uuden rikoksen johdosta ja tutkintavanki on tämän ajan sijoitettuna poliisin säilytystiloihin.

Kirjeenvaihto ja puhelut. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvussa säädetään kirjeenvaihdon ja puheluiden. Kirjeenvaihdon lukemista koskeva sääntely ei ole selkeä siltä osin, voidaanko kirjeenvaihdon lukemista koskeva päätös tehdä määräajaksi vai onko jokaisen kirjeen osalta erikseen tehtävä lukemispäätös. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätöksessä (1828/2/08) katsottiin, että muusta kuin kir-

jekohtaisesta päätöksentekovallasta kirjeiden lukemisessa tulisi säätää laissa.

Nykyisin asianajo- ja lakiasiantoimistoista lähettyihin kirjeisiin ei aina ole merkitty asiamiehen nimeä. Tämä on aiheuttanut vaikeuksia sen selvittämisessä, onko kyse asianajosalaisuuden suojaa nauttivan asiamiehen henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneelle saapunut kirje tai muu postilähetys, jonka kirjekuoresta tai muutoin käy luotettavasti ilmi, että kirjeen lähettäjä on 1 momentissa tarkoitettu asiamies, saadaan vain vapautensa menettäneen läsnä ollessa avata ja sen sisältö tarkastaa lähetyksen sisältämää viestiä lukematta, jos on syytä epäillä, että kirje sisältää 4 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä. Muutoin tarkastuksessa noudatetaan, mitä 1 §:n 4 momentissa säädetään. Sääntely vastaa tältä osin tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä säädettyä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on katsonut päätöksissään (1234/4/07 ja 1843/4/07), että asiamiehen lähettämien kirjeiden tarkastamista koskevat säännökset ovat tulkinnanvaraisia ja esittänyt asiamiesten lähettämien kirjeiden tarkastamista koskevien säännösten täsmentämistä. Päätöksissä on pidetty ongelmallisena muun muassa sitä, että periaatteessa voidaan aina eri perusteilla kyseenalaistaa, käykö kirjekuoresta luotettavasti ilmi, että lähettäjä on asiamies.

Tutkintavankien lähettämien kirjeiden tarkastaminen edellyttää, että poliisilaitos tietää, kuka on kirjeen lähettäjä. Nykyisin asiasta ei ole laissa säännöstä.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei ole myöskään säännöstä kirjeen lukemisesta ilmoittamisesta eikä niistä perusteista, joilla ilmoittamista voitaisiin siirtää tilanteessa, jossa kertominen vaarantaisi henkilön turvallisuutta.

Luottamuksellisen viestin salaisuus koskee sekä vastaanottajaa että lähettäjä. Tämän vuoksi tutkintavangille lähetetyn kirjeen lukemisesta tulisi ilmoittaa lähtökohtaisesti myös kirjeen lähettäjälle. Samoin tutkintavangin lähettämän kirjeen lukemisesta tulisi ilmoittaa myös kirjeen vastaanottajalle. Tämä olisi käytännössä hankalaa. Lisäksi toinen

osapuoli ei välttämättä tiedä, että tutkintavanki on vapautensa menettäneenä. Tutkintavangilla on oikeus pitää tieto salassa. Eduskunnan oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ovat päätöksissään (1828/2/08, 3349/4/08 ja 2659/4/10) kiinnittäneet asiaan huomiota.

Lapsen tapaaminen. Tällä hetkellä laissa ei ole erikseen säännöksiä valvotusta lapsen tapaamisesta. Säännöksiä on tarvetta täsmentää siten, että tutkintavangin ja tämän lapsen välinen lapsi-vanhempi-suhteeseen kuuluva kanssakäyminen sallitaan tiettyjen edellytysten täytyessä. Tulkinnanvaraista on, edellyttääkö lapsen päästäminen poliisilaitoksen säilytystilaan huoltajan suostumusta tai saattaa.

Asiamiehen tapaaminen. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei ole erikseen säännöstä asiamiehen ja tutkintavangin välisestä tapaamisesta vaan tapaamiseen sovelletaan yleistä valvomatonta tapaamista koskevaa säännöstä. Asiamiehen tapaamista ja tapaamisen valvontaa koskevaa säännöstä on tarvetta selkeyttää.

Tapaamisen keskeyttäminen ja peruuttaminen. Eduskunnan oikeusasiamies on päätöksessään (3753/4/2006) kiinnittänyt huomiota siihen, että tapaamisen keskeyttämisestä ei ole säännöstä vankeuslaissa. Tällä hetkellä asiaa koskeva säännös on vankiloiden järjestyssäännöissä. Eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt päätöksissään (977/4/2012 ja 3620/2/2009) huomiota myös siihen, että vankeuslaissa ei ole säännöksiä valvomattomien tapaamisten peruuttamisesta. Tämä aiheuttaa tarpeen täsmentää myös poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksiä.

Tapaamiskielto. Tapaamiskieltoa ei voida määrätä lähimaiselle, muulle läheiselle tai tutkintavangin asiamiehelle. Tapaamiskieltoa ei voida määrätä muillekaan tapaajille, vaikka he olisivat esimerkiksi kuljettaneet huumausaineita tai muita kiellettyjä aineita tai esineitä tutkintavangille, jos tapaaminen voidaan säilytystilan järjestystä vaarantamatta järjestää erityisvalvottuna tapaamisena. Tapaamiskieltojen edellytykset on asetettu sellaiseksi, että niiden määrääminen on käytännös-

sä mahdollista vain erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa.

Muutoksenhaku. Muutoksenhausta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 17 luvussa. Lain 17 luvun 1 §:ssä on luettelo niistä päätöksistä, joihin vapautensa menettänyt voi hakea muutosta hallinnollisena muutoksenhakuna. Pykälän mukaan muutosta voi hakea esimerkiksi päätöksistä, jotka koskevat omaisuuden hallussapitoa, rahan ja muiden maksuvälineiden käyttöä, kirjeen tai postilähetyksen pidättämistä, tapaamiskieltoa tai poistumislupaa erittäin tärkeästä syystä.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei säädetä muutoksenhakukiellosta. Lain 17 luvun 1 §:ssä tarkoitettu luettelo muutoksenhakukelpoisista päätöksistä poikkeaa hallinto-oikeuden yleisestä lähtökohdasta, joka ilmenee hallintolainkäyttölain (586/1996) 5 §:stä. Tämän pykälän mukaan muutosta voi hakea viranomaisen antamaan päätökseen, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Säännös muutoksenhakukiellosta selventäisi muutoksenhakukelpoisten päätösten rajoja ja vähentäisi lainsäädännön tulkinnanvaraisuutta.

Rajanveto tosiasialliseen hallintotoimintaan ja muutoksenhakukelpoiisiin hallintopäätöksiin jää voimassa olevissa säännöksissä osittain epäselväksi. Tämä johtuu muun muassa puheena olevassa lainsäädännössä maksutusta lähtökohdasta, että toimivaltuuksien käyttöä koskevasta päätösvallasta säädetään täsmällisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun laissa.

Muutoksenhakua koskevien menettelysäännösten täsmällisyys kuuluu myös perustuslain 21 §:n oikeusturvavaatimuksen alaan. Siksi muutoksenhakumenettelyä koskevia säännöksiä on tarpeen tarkentaa siten, että muutoksenhakujärjestys on yksiselitteinen.

Tutkintavangin muutoksenhakuoikeutta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä vankeutta ja tutkintavanketta koskevan lain-säädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp). Siksi tutkintavangin hallinnollisen muutoksenhakuoikeuden saattaminen poliisin säilyttämien henkilöiden

kohtelusta annetussa laissa yhdenmukaiseksi tutkintavankeuslain kanssa on tarpeen.

Vapautensa menettäneiden muutoksenhakuoikeuden piiriin kuuluvia säännöksiä arvioidaan laajemmin sisäministeriössä 17 huhtikuuta 2014 asetetun lainsäädäntöhankkeen (SM012:00/2014) yhteydessä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun tutkintavankeja koskevia erityissäännöksiä. Tutkintavankien kohtelua koskevien säännösten johdonmukaisuuden vuoksi esityksessä on pyritty välttämään tarpeettomia poikkeamia hallituksen esityksessä vankeutta ja tutkintavanketta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp) omaksutuista linjauksista. Esityksessä on toisaalta tehty ainoastaan välttämättömät säännöstekniset viittaukset tutkintavankeuslakiin, koska poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain laaja kokonaisuudistus on sisäministeriössä vireillä.

Lakiehdotusta valmisteltaessa on arvioitu, miltä osin on tarkoituksenmukaista säätää tutkintavankeja koskevista asioista poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvussa. Ehdotetut muutokset vastaisivat lakiviittausten kautta monelta osin tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (HE 45/2014 vp) säännöksiä. Viittaustekniikan käyttäminen helpottaa havaitsemaan eroja, joita esimerkiksi tutkintavankeuslain mukaisen tutkintavangin kohtelun ja poliisin tiloissa säilytettävän tutkintavangin, pidätetyn tai kiinni otetun kohtelun välillä on.

Esityksen tavoitteena on saattaa tutkintavankeja koskeva sääntely poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa niiltä osin yhdenmukaiseksi tutkintavankeuslakiin ehdotettavien muutosten kanssa, kun kyse on tutkintavangin oikeuksiin ja velvollisuuksiin kuuluvasta sääntelystä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Hallituksen esityksellä ei ole mainittavia lainvalmistelussa huomioon otettavia julkiseen talouteen tai viranomaisten toimintaan kohdistuvia vaikutuksia, sama pitkälti koskee yhteiskunnallisia vaikutuksia. Esityksen ehdotukset eivät toteutuessaan merkittävästi vaikuttaisi viranomaisten tehtäviin ja menettelytapoihin niiden työmäärää lisäävästi.

4.2 Vaikutukset kansalaisten asemaan

Esityksen ehdotuksilla edistetään oikeusturvan sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Esityksellä toteutettaisiin pääosin perustuslakivaliokunnan edellyttämät muutokset tutkintavangin muutoksenhakuoikeuteen. Muutokset edistäisivät tutkintavangeille perustuslain 21 §:ssä turvattujen oikeusturvavaatimusten toteutumista.

5 Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu sisäministeriössä. Sisäministeriö pyysi hallituksen esityksen luonnoksesta lausunnon oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, eduskunnan oikeusasiamieheltä, Oikeuskanslerinvirastolta, Valtakunnan syyttäjänvirastolta, Poliisihallitukselta, keskusrikospoliisilta, suojelupoliisilta, Rajavartiolaitoksen esikunnalta, Tullilta, Helsingin hovioikeudelta, Itä-Suomen hovioikeudelta,

Turun hovioikeudelta, Helsingin syyttäjänvirastolta, Itä-Uudenmaan syyttäjänvirastolta, Lapin syyttäjänvirastolta, Helsingin käräjäoikeudelta, Pohjois-Savon käräjäoikeudelta, Oulun käräjäoikeudelta, poliisilaitoksilta, Suomen Asianajajaliitto ry:ltä, Auktorisoidut Lakimiehet ry:ltä, Suomen Lakimiesliitto ry:ltä, Suomen Tuomariliitto ry:ltä sekä Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry:ltä.

Lausuntonsa antoi yhteensä 32 tahoa. Yleisesti ottaen esitysluonnoksen ehdotuksia pidettiin kannatettavina. Kaikista säännösehdo-
tuksista ei lausuttu.

Hallituksen esityksen luonnoksessa lakiehdotuksen 13 luvun 5 §:n 1 momentti ehdotettiin kumottavaksi tarpeettomana. Jatkovalmistelussa momentti katsottiin aiheelliseksi säilyttää kuitenkin niin muutettuna, että poliisimies tai vartija tekee päätöksen ainoastaan tapaamisten keskeyttämisestä.

Lausuntopalautteen perusteella lakiehdotuksen muutoksenhakua koskeva 13 luvun 6 §:n muutosehdotus ei osoittautunut täysin onnistuneeksi. Lausuntopalautteen perusteella kiinnittyi huomio tarpeeseen tehdä lakiehdotuksen muutoksenhakua koskevaan 13 luvun 6 §:ään muutoksia.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun säännösehdo-
tukset perustuvat pääosin eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

13 luku Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset

3 §. Tutkintavankeuslain soveltaminen. Pykälässä säädettäisiin siitä, miltä osin tutkintavankeuslain säännöksiä sovellettaisiin tutkintavangin kohteluun, kun hänet sijoitetaan poliisin säilytystiloihin. Näiden erityissäännösten lisäksi tutkintavangin kohteluun sovellettaisiin normaalisti lain kaikkia vapautensa menettäneitä koskevia säännöksiä, ellei soveltamisalaa ole rajattu esimerkiksi ainoastaan pidätettyihin ja kiinni otettuihin tai, ellei 13 luvussa toisin säädetä. Vastaavasti 13 lukuun otettavia tutkintavankeja koskevia erityissäännöksiä ei sovellettaisi poliisin tiloissa säilytettäviin muihin vapautensa menettäneisiin. Jäljempänä olevat viittaussäännökset vastaavat viittaussäännöksen kohteena olevia tutkintavankeuslain säännöksiä sillä erotuksella, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksiä sovelletaan poliisin säilyttämien tutkintavankien kohteluun.

Pykälän 1 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 1 luvun 2 §:n 3 momenttia tutkintavankeuden päättymisestä. Hallituksen esityksessä vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp) ehdotetaan tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 1 luvun 2 §:n 3 momentissa säädettäväksi, että jos tuomioistuimien päätös vapauttaa tutkintavangin, hänelle korvataan matkakustannukset koti- tai asuinpaikkakunnalleen Suomen alueella valtion varoista. Tutkintavangin suostumuksella hänet voidaan kuljettaa vankilaan hakemaan vankilassa olevaa omaisuuttaan. Poliisin säilytystiloissa säilytettävien tutkintavangin osalta 1 kohdan säännöstä sovellettaisiin niin, että poliisin tulee pystyä heti vapauttamisen yhteydessä antamaan tutkintavangille matkalippu tai muuten korvata hänen matkakustannuksensa kotipaikkaansa tai

tutkintavangin suostumuksella hänet voitaisiin kuljettaa poliisilaitoksen säilytystilaan hakemaan siellä olevaa omaisuuttaan. Tällainen toimintatapa on usein vapautetulle henkilölle tarkoituksenmukaista. Eduskunnan oikeusasiamies ei ole pitänyt asianmukaisena sellaista käytäntöä, että tutkintavanki viedään noutamaan tavaroitaan ilman nimenomaista lain säännöstä. Tämän vuoksi 1 kohdassa ehdotetaan viittaussäännöstä tutkintavankeuslain 1 luvun 2 §:n 3 momenttiin.

Pykälän 2 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 1 luvun 3 §:ää tutkintavankeuden tarkoituksesta. Säännös vastaa asiallisesti voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 3 §:n sääntelyä.

Pykälän 3 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanosta poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:ää tutkintavangin sijoittamisesta. Tämä vastaa asiallisesti voimassa olevan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 3 §:n sääntelyä.

Pykälän 4 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 3 luvun 6 a §:ää tutkintavangin lyhytaikaisesta siirtämisestä. Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 3 luvun 6 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että tutkintavanki voidaan siirtää lyhyeksi ajaksi toiseen vankilaan, jos se on perusteltua tapaamisen tai 9 luvun 14 §:ssä tarkoitetun luvan järjestämiseksi taikka muusta vastaavasta syystä. Poliisin säilytystiloissa säilytettävän tutkintavangin osalta 4 kohdan säännöstä sovellettaisiin niin, että siellä vapautensa menettänyt tutkintavanki voitaisiin lyhyeksi ajaksi siirtää toiseen poliisin säilytystilaan, jos kyse on poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 7 luvun 8 §:ssä tarkoitetun luvan järjestämisestä. Siirto voitaisiin toteuttaa tapaamista, poistumisluvan järjestämisestä tai muuta vastaavaa syytä varten. Sovellettaessa säännöstä tulee tehdä lain 3

luvun 7 §:ssä tarkoitettu ilmoittaminen siirrosta. Ilmoitusta ei kuitenkaan ilman erityistä syytä saa tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa.

Pykälän 5 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 3 luvun 8 §:n 2 momenttia läsnäolosta tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 3 luvun 8:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos vankilassa oleva tutkintavanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, tutkintavanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matka-aika mukaan lukien olla 14 vuorokautta pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä. Poliisin säilytystiloissa säilytettävien tutkintavangin osalta 5 kohdan säännöstä sovellettaisiin niin, että vapautensa menettänyt tutkintavanki voitaisiin päästää poliisin säilytystilan ulkopuolelle esimerkiksi tilanteessa, jossa tutkintavankia kuultaisiin todistajana. Säännöstä ei sovellettaisi tutkintavangin siirtämiseen poliisin säilytystilaan sillä perusteella, että tutkintavankia kuulusteltaisiin sen rikoksen johdosta, josta hän on vangittuna. Sovellettaessa säännöstä tulee tehdä lain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitettu ilmoittaminen siirrosta. Ilmoitusta ei kuitenkaan ilman erityistä syytä saa tehdä vastoin vapautensa menettäneen tahtoa.

Pykälän 6 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 8 luvun 1, 2, 2 a, 5 ja 7 §:ää kirjeenvaihdosta ja puheluista. Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 8 luvun 1 §:n 1 momentissa ehdotetaan muutettavaksi säännöksiä kirjeenvaihdosta ja postilähetysten tarkastamisesta, 2 §:ssä viestin lukemisesta ja jäljennöksen ottamisesta, 2 a §:ssä lukemisesta ilmoittamisesta ja 7 §:ssä puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta. Lakiviittauksen 5 §:ää ei ehdoteta muutettavaksi, mutta pykälään on tarkoituksenmukaista viitata, koska säännös tulee

myös 2 a §:ssä olevan viittauksen kautta sovellettavaksi.

Vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 45/2014 vp) ehdotetaan muutettavaksi myös tutkintavankeuslain 8 luvun 4 ja 8—10 §:ää (tarkastamis- ja pidättämismenettely, päätösvalta ja tarkemmat säännökset) ja lisättäväksi kyseiseen lukuun uudet sähköistä viestintää koskevat 7 a — 7 c §:t. Näihin pykäliin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista viitata, sillä asiallisesti vastaavat säännökset löytyvät poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvusta. Viittausta sähköistä viestintää koskeviin tutkintavankeuslain säännöksiin ei ehdoteta lainkaan tähän lakiin. Tutkintavangin yhteydenpitoa on pääsääntöisesti rajoitettu tämän ollessa sijoitettuna poliisin säilytystilaan muun muassa rikoksen selvittämiseen liittyvistä syistä. Ottaen huomioon tämä seikka ja se, että tutkintavankia ei pääsääntöisesti saa pitää poliisin säilytystilassa pitkää aikaa, ellei siihen ole erittäin painavaa syytä (tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 3 momentti), ei ole tarkoituksenmukaista säätää tutkintavangin oikeudesta sähköiseen viestintään tämän ollessa poliisin säilytystilassa.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 8 luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi, että tutkintavangin kirjeenvaihto-oikeus koskee ainoastaan postin välityksellä tapahtuvaa kirjeenvaihtoa. Kyseinen täsmennys on tarkoituksenmukaista tehdä myös tähän lakiin. Muutos ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että poliisilaitos ei voisi toimittaa tutkintavangin toiselle tutkintavangille tai muulle vapautensa menettäneelle osoittamaa kirjettä suoraan hänelle ilman postilaitoksen käyttämistä ja postimaksun maksamista. Tällaisten sisäpostina toimitettujen kirjeiden tarkastamisessa noudatettaisiin kirjeiden tarkastamista koskevia säännöksiä.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 8 luvun 2 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi viestin lukemisesta ja jäljennöksen ottamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan tutkintavangille saapunut tai tutkintavangilta peräisin oleva kirje, muu postilä-

hetys ja viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, hänen tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään taikka vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi, rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Lukemiseen oikeuttava päätös voidaan tehdä enintään kahden viikon määräajaksi kerrallaan. Pykälän 2 momentin mukaan tutkintavangin on merkittävä nimensä muulle kuin 3 §:ssä tarkoitetulle valvontaviranomaiselle lähettämänsä kirjeeseen, muuhun postilähetykseen ja viestiin, jollei hän anna niitä henkilökohtaisesti suoraan vankilan henkilökunnalle. Tutkintavangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetyks tai viesti voidaan lähettäjän selvittämiseksi avata, jollei lähettäjää voida selvittää kirjettä, postilähetystä tai viestiä avaamatta. Tällöin kirjettä tai viestiä ei saa lukea enemmälti kuin lähettäjän selvittämiseksi on tarpeen. Pykälän 3 momentin mukaan kirjeestä, muusta postilähetyksestä ja viestistä saadaan ottaa jäljennös, jos sitä luettaessa käy ilmi, että se todennäköisesti sisältää suunnitelmia taikka tietoja: 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, tai tällaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä; taikka 2) huumausaineen käyttörikoksesta. Viittaussäännös vastaisi ehdotetun tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n sääntelyä sillä erotuksella, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksiä sovelletaan poliisin säilytys-tiloihin sijoitettujen tutkintavankien kohteluun. Mainitun pykälän 2 momentissa viitataan tutkintavankeuslain 8 luvun 3 §:ään, joka vastaa asiallisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvun 3 §:ää. Ensiksi mainittu tutkintavankeuslain pykälä tulee kuitenkin viittauksen kautta sovellettavaksi. Uutta ehdotetussa sääntelyssä olisi se, että tutkintavangin kirjeiden, postilähetyksien, sähköpostien ja muiden viestien lukemista koskevaa päätöstä ei aina tarvitse tehdä tapauskohtaisesti. Lisäksi eräistä poliisin säilytystilojen järjestyssäännöissä olevista määräyksistä, kuten tutkintavangin lähettä-

mään kirjeeseen merkittävistä tiedoista säädettäisiin lakitasolla.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 8 luvun 2 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi lukemisesta ilmoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan, jos tutkintavangille saapunut tai häneltä peräisin oleva kirje, muu postilähetyks tai viesti luetaan, lukemisesta ja lukemisen perusteesta on viipymättä annettava tieto tutkintavangille. Ilmoittamista voidaan lykätä, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Ilmoitus lukemisesta ja sen perusteesta on kuitenkin annettava kahden viikon kuluessa lukemisesta tai, jos tutkintavanki vapautetaan ennen mainittua määräaika, viimeistään tutkintavangin vapautuessa, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Pykälän 2 momentin mukaan, jos kirje lukemisen jälkeen pidetään 5 §:ssä tarkoitetulla perusteella, tiedon antamisessa noudatetaan, mitä 5 §:ssä säädetään. Viimeksi mainittu tutkintavankeuslain 5 § tulee viittauksen kautta sovellettavaksi poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta, vaikka asiallisesti vastaavansisältöinen sääntely löytyy poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvun 5 §:stä.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 8 luvun 7 §:ssä ehdotetaan muutoksia puhelun kuuntelemiseen ja tallentamiseen. Pykälän 1 momentin mukaan tutkintavangin puhelua saadaan kuunnella ja puhelu tallentaa, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä tai puhelun vastaanottajaan liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi, tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava tutkintavangille ja sille, johon hän on puhelimitse yhteydessä. Pykälän 3 momentin mukaan tutkintavangin ja 3 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen tai 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen välistä pu-

helua ei saa kuunnella eikä tallentaa. Jos puhelua kuunneltaessa ilmenee, että kyse on tutkintavangin ja edellä mainitun henkilön välisestä yhteydestä, kuuntelu on lopetettava ja tallenne hävitettävä.

Uutta poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin nähden olisi, että puhelut voitaisiin jatkossa tallentaa. Pykälän 3 momentin viittausten kautta myös tutkintavankeuslain 8 luvun 3 § ja 4 § tulisivat sovellettaviksi. Jälkimmäisessä 4 §:n 2 momentissa viitataan tutkintavankeuslain 5 luvun 1 §:n 1 tai 2 momenttiin, jotka ovat asiallisesti vastaavansisältöisiä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentin kanssa.

Pykälän 7 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 9 luvun 2—7, 10 ja 14 §:ää tapaamisista ja yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle. Luvun 1 §:ssä säädetään tapaamisesta, 2 §:ssä valvomattomasta tapaamisesta, 3 §:ssä lapsen tapaamisesta, 4 §:ssä asiamiehen tapaamisesta, 5 §:ssä vankien välisestä tapaamisesta, 6 §:ssä tapaamisen keskeyttämisestä, 7 §:ssä tapaamisen peruuttamisesta ja epäämisestä, 10 §:ssä yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä ja 14 §:ssä poistumisluvasta erittäin tärkeästä syystä ja luvasta poistua saatettuna.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 2 §:n mukaan tutkintavangin lähiomaisen ja muun läheisen sekä jos siihen on syytä, myös muun vangille tärkeän henkilön tapaamiseen ilman valvontaa voidaan myöntää lupa, jos se on perusteltua tutkintavangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä, jollei tutkintavangin oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu. Tapaamisen myöntäminen edellyttää, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuudelle eikä haittaa vankilan toiminnalle.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 3 §:n mukaan tutkintavangille voidaan myöntää lupa alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen siihen soveltuvassa tilassa, jos tapaaminen on tarpeen tut-

kintavangin ja lapsen yhteyksien ylläpitämiseksi eikä tapaaminen ole lapsen edun vastaista. Kyseinen säännös tulisi käytännössä harvoin sovellettavaksi, sillä tutkintavanki voidaan sijoittaa poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka jos rikoksen selvittäminen sitä erityisestä syystä vaatii. Tällöin tutkintavangille on myös määrätty yhteydenpidon rajoituksia pakkokeinolain 4 luvun nojalla. Lisäksi säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että säilytystilassa olisi tila, joka soveltuu lapsen tapaamiseen.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangilla on oikeus ilman aiheutonta viivytystä tavata 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettua asiamiestä muiden henkilöiden olematta läsnä. Pykälän 2 momentin mukaan tapaamista voidaan valvoa, jos se on välttämätöntä vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka jos tutkintavanki tai asiamies sitä nimenomaisesti pyytää. Valvonta suoritetaan näköyhteyden tai teknisen laitteen avulla tutkintavangin ja asiamiehen välistä keskustelua kuulematta ja tallentamatta. Tapaaminen voidaan tarvittaessa järjestää myös tilassa, jossa tutkintavangin ja asiamiehen välissä on rakenteellisia esteitä. Tapaamisen valvonnasta on ennen valvonnan aloittamista ilmoitettava tutkintavangille ja hänen asiamiehelleen. Pykälän 3 momentin mukaan tapaamisen järjestämisestä videoyhteyden välityksellä säädetään 10 §:ssä. Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 5 §:n mukaan tutkintavangille voidaan myöntää lupa valvottuun tapaamiseen toisen samaan vankilaan sijoitetun tutkintavangin tai vangin kanssa, jos on kyse tutkintavangin lähiomaisesta, muusta läheisestä tai muusta vangille tärkeästä henkilöstä ja tapaaminen on perusteltua tutkintavangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä eikä tutkintavangin oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu. Tapaamisen myöntämisen edellytyksenä on, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuudelle. Lähiomaisella tarkoitettaisiin

vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lain-säädännön muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 45/2014 vp) ehdotettavan vankeuslain 1 luvun 5 a §:n mukaista lähiomaista. Pykälän mukaan lähiomaisella tarkoitetaan vangin aviopuolisoa ja sisaruksia sekä vangin suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa olevia sukulaisia. Muulla läheisellä tarkoitetaan vangin avopuolisoa tai muuta henkilöä, jonka kanssa vanki on asunut ennen vankilaan tuloaan.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 6 §:n mukaan tapaaminen voidaan keskeyttää, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi taikka vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi. Esimerkiksi väkivaltainen käyttäytyminen voisi olla syynä keskeyttämiselle. Vankilan järjestyksen ylläpitäminen tulisi kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa tutkintavanki käyttäytyy häiritsevästi ja jatkaa häiritsevää käytöstä poliisin säilytystilassa kiellosta huolimatta.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan, jos tapaamisen myöntämisen edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, tapaaminen voidaan peruuttaa. Pykälän 2 momentin mukaan tapaaminen voidaan evätä, jos: 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään; 2) tapaaja kieltäytyy 12 luvun 2 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta tai 12 luvun 3 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastuksesta; 3) tapaaja on ulkonaisista merkeistä päätellen päihtynyt; 4) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuudelle. Pykälän 3 momentin mukaan tapaaminen voidaan 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa järjestää siten valvottuna, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

Tällä hetkellä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa ei ole säännöksiä tapaamisen peruuttamisesta. Tapaamisen peruuttaminen tulisi 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kyseeseen lähinnä valvottua tapaamista ja lapsen tapaamista koskevissa luvissa sellaisissa tilanteissa, kun

päätöksen jälkeen ilmenevien tietojen perusteella olisi aihetta epäillä, että tapaamisesta aiheutuu esimerkiksi vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle poliisin säilytystilassa. Pykälän 2 momentissa kyse olisi kertaluonteisesta tapaamisen epäamisestä, joka voisi tulla kyseeseen esimerkiksi jos tapaaja kieltäytyisi turvatarkastuksesta tai henkilöntarkastuksesta. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa tapaamisen epäminen olisi kohtuutonta esimerkiksi silloin, jos tapaaja saapuu kaukaa ja tapaajan ilmoittamaa henkilöllisyyttä ei ole aihetta epäillä, vaikka hänellä ei olekaan henkilötodistusta tai muuta virallista todistusta henkilöllisyydestään.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan, jos tapaajan on todettu kuljettaneen tai yrittäneen kuljettaa huumausaineita taikka 5 luvun 1 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä vankilaan taikka vaarantaneen turvallisuutta tai vakavasti häirinneen vankilan järjestystä, tapaajalle voidaan antaa olosuhteisiin nähden kohtuullinen, enintään kuuden kuukauden pituinen kieltä vierailta vankilassa. Tapaamiskieltoa voidaan jatkaa, jos se on edelleen tarpeen kiellon perusteena olevan toiminnan estämiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan tapaamiskielto voi sisältää kiellon tavata määrättyä tutkintavankia tai määrättyjä tutkintavankeja taikka tulla määrättyyn vankilaan tai määrättyihin vankiloihin. Pykälän 3 momentin mukaan tapaamiskieltoa ei saa antaa 16 luvun 1 §:n 1 kohdassa tarkoitettulle lähiomaiselle, muulle läheiselle eikä tutkintavangin 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettulle asiamiehelle. Pykälän 4 momentin mukaan päätös tapaamiskiellosta tehdään kirjallisesti. Ennen tapaamiskiellon antamista vankia ja mahdollisuuksien mukaan tapaajaa on kuultava.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangille voidaan järjestää mahdollisuus olla yhteydessä lähiomaisiinsa tai muihin läheisiinsä käyttäen videoyhteyttä tai muuta soveltuvaa teknistä yhteydenpito-tapaa, jossa osallistujilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä yhteydenpito voidaan järjestää myös muun tutkintavangille

tärkeän henkilön kanssa. Edellytyksenä on, ettei tutkintavangin oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu. Pykälän 2 momentin mukaan yhteydenpidon valvontaan, keskeyttämiseen ja peruuttamiseen sovelletaan, mitä 1 §:n 2 momentissa sekä 6 ja 7 §:ssä säädetään. Pykälän 3 momentin mukaan myös asiamiehen tapaaminen voidaan tutkintavangin tai asiamiehen pyynnöstä järjestää videoyhteyden välityksellä. Tapaamisen valvontaan sovelletaan, mitä 4 §:ssä säädetään.

Sääntelyn tarkoituksena olisi parantaa yhteydenpitoa kauempana asuviin lähiomaisiin ja muihin läheisiin siten, että tutkintavangille voitaisiin antaa mahdollisuus yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä. Videoyhteyden välityksellä järjestettävät tapaamiset eivät korvaisi tai vähentäisi tarvetta valvomattomien tapaamisten myöntämiseen. Tarkoituksena on, että ensisijaisesti yhteyttä pidettäisiin nimenomaan lähiomaisten ja muiden läheisten kanssa. Tärkeästä syystä yhteydenpito voitaisiin sallia myös muiden henkilöiden kanssa. Kyse ei olisi tutkintavangin subjektiivisesta oikeudesta, vaan videoyhteyden käyttämiselle voisi aiheutua rajoituksia siitä, ettei kaikissa poliisivankiloissa ole mahdollisuutta videoyhteyden käyttämiselle.

Tutkintavankeuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 9 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangille voidaan antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi aikaa poistua vankilasta Suomen alueelle vakavasti sairaana olevan lähiomaisen tai muun läheisen tapaamista samoin kuin lähiomaisen tai muun läheisen hautaan saattamista varten taikka muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä. Pykälän 2 momentin mukaan tutkintavangille voidaan myös antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi ajaksi poistua vankilasta kiireellisen ja välttämättömän asian hoitamiseksi.

Nykyisin poliisin säilytystiloissa vapautensa menettäneen tutkintavangin poistumisluvasta erittäin tärkeästä syystä säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 7 luvun 8 §:ssä. Kyseinen pykälä vastaa nykyisen tutkintavankeuslain 9 luvun 9 §:ää. Uutta lakiviittauksen kohteena olevassa 14 §:ssä olisi siihen ehdotettava 2 mo-

mentti, jossa säädettäisiin siitä, että tutkintavangille voitaisiin myöntää lyhyt saatettu poistumislupa myös muita kuin 1 momentin mukaisia erittäin tärkeitä syitä varten, jotka liittyvät pelkästään tutkintavangin lähiomaisten terveydentilaan. Säännöksen mukaan poistumislupa voitaisiin myöntää tutkintavangin kiireellisten ja välttämättömien asioiden hoitamista varten tarpeellisen valvonnan alaisena. Käytännössä tämä tarkoittaa saatettua poistumislupaa. Poistumislupa voitaisiin myöntää esimerkiksi tärkeiden tavaroiden hakuun tutkintavangin asunnosta. Poistumisluvasta päättäisi säilytystilan esimies, kuten 1 momentin mukaisista poistumisluvista. Päätökseen, jolla pykälän 2 momentin perusteella anottua lupaa ei ole myönnetty, ei olisi muutoksenhakuoikeutta. Sen sijaan 1 momentissa tarkoitettua päätöksestä tutkintavanki voisi tehdä oikaisuvaatimuksen.

Pykälän 8 kohdan mukaan tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain 11 luvun 7 §:n 3 momenttia päihitteettömyyden valvonnasta. Momentin mukaan valvomattoman tapaamisen, lapsen tapaamisen ja sopimusosastolle sijoittamisen ehtona on, että vanki pyydettyänsä antaa virtsa- tai sylkinäytteen taikka suorittaa puhalluskokeen. Viittaus olisi tarpeen, koska päihitteettömyyden valvonnan tulisi olla mahdollista myös lapsen tapaamisen ehtona. Päihitteettä ei saisi kyseisessä tilanteessa pyytää muuhun tarkoitukseen kuin kyseisen lupasian ratkaisemiseksi. Poliisin säilytystiloissa ei tulisi sovellettavaksi sopimusosastolle sijoittamista koskeva kohta. Viittauksen myötä poliisin säilytystilassa olevaan tutkintavankiin ei siten sovellettaisi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 9 luvun 6 §:n 2 momenttia päihitteettömyyden valvonnasta. Muilta osin poliisin säilytystilassa olevaan tutkintavangin päihitteettömyyden valvontaan sovellettaisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksiä.

4 §. Säilytystilan esimiehen päätösvalta. Pykälä olisi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa uusi. Siinä säädettäisiin säilytystilan esimiehen tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätyn pidättämiseen

oikeutetun virkamiehen päätösvallasta lain 13 luvussa tarkoitetuissa asioissa. Säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies voi ilmetä esimerkiksi poliisilaitoksen työjärjestyksestä tai muusta vastaavanlaisesta hallinnollisesta asiakirjasta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan säilytystilan esimiehen tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätyn pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätösvaltaan kuuluisi tutkintavangin lyhytaikaisesta siirtämisestä päättäminen 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa. Ennen siirtämissäätöksen tekemistä asiassa tulisi kuulla tutkinnanjohtajaa esimerkiksi siitä onko tutkintavankia mahdollista siirtää edes lyhytaikaisesti, jos painavat tutkinnalliset syyt tämän estävät.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan säilytystilan esimiehen tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätyn pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätösvaltaan kuuluisi päätöksen tekeminen tutkintavangin päästämisestä muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi 3 §:n 5 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi kirjeen, muun postilähteyksen tai viestin lukemisesta tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla, lähettäjän selvittämisestä 2 §:n 2 momentin nojalla, jäljennöksen ottamisesta 3 momentin nojalla sekä tutkintavankeuslain 8 luvun 2 a §:n 1 momentissa tarkoitettua lukemisesta ilmoittamisesta, 5 §:ssä tarkoitettua lähetyksen tai viestin pidättämisestä sekä 7 §:ssä tarkoitettua puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta. Päätöksentekotoimivalta liittyy pääosin 3 §:n 6 kohdassa tarkoitetuista asioista päättämiseen.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi tutkintavankeuslain 9 luvussa tarkoitettua valvomattomasta tapauksesta, asiamiehen tapauksesta, lapsen tapauksesta, tutkintavankien välisestä tapauksesta, yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä ja tapaus- tai yhteydenpitoluvan

peruuttamisesta. Päätöksentekotoimivalta liittyy pääosin 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetuista asioista päättämiseen.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi poistumisluvasta. Päätöksentekotoimivalta liittyy 3 §:n 7 kohdassa tarkoitetuista asioista päättämiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 3 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tutkintavangin päihitteettömyyden valvonnasta päättäisi säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, poliisimies.

Pykälän 3 momentin mukaan muilta osin säilytystilan esimiehen päätöksenteossa noudatetaan mitä tässä laissa säädetään. Tämä säännös olisi informatiivinen.

5 §. Poliisin ja vartijan päätösvalta. Pykälä olisi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa uusi. Siinä säädettäisiin poliisin ja vartijan päätösvallasta lain 13 luvussa tarkoitetuissa asioissa.

Pykälän 1 momentin mukaan poliisimies tai vartija tekisi päätöksen tutkintavankeuslain 9 luvun 6 §:ssä tarkoitettua tapaamisen keskeyttämisestä. Säännöksessä tapaamisilla tarkoitettaisiin 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuja tapaamisia. Tämän täydennyksen syitä on käsitelty yleisperusteluissa.

Pykälän 2 momentin mukaan muilta osin poliisin ja vartijan päätöksenteossa noudatetaan mitä tässä laissa säädetään. Säännös olisi informatiivinen.

6 §. Muutoksenhaku. Päätöksistä ei voisi lähtökohtaisesti valittaa suoraan hallinto-oikeuteen, vaan tutkintavanki voisi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen poliisilaitoksen poliisipäällikölle. Vasta oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä voisi valittaa hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakuprosessin osalta noudatettaisiin 17 luvun säännöksiä, mikä ilmenee 7 §:n viittaussäännöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan tutkintavanki saisi vaatia oikaisua tai valittaa 3 tai 4 §:n nojalla tehdystä päätöksestä, ellei muutoksenhakua ole 2 momentin nojalla kielletty.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin päätöksistä, joihin ei voi hakea muutosta oi-

kaisuvaatimuksella eikä valittamalla. Momentin mukaan tutkintavanki ei saisi vaatia oikaisua eikä valittaa poliisilaitoksen päätöksestä, joka koskee: 1) hänen sijoittamistaan (3 §:n 3 kohta); 2) hänen lyhytaikaista siirtämistään (4 §:n 1 kohta); 3) hänen päästämistään muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi (4 §:n 2 kohta); 4) tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettua hänen kirjeensä, muun postilähetyksensä tai viestinsä lukemista ja jäljennöksen ottamista (4 §:n 3 kohta); 5) hänen puhelunsa kuuntelemista ja tallentamista (4 §:n 3 kohta); 6) tutkintavankeuslain 9 luvun 2, 3, 5 ja 10 §:ssä tarkoitettua tapaamis- tai yhteydenpitolupaa tai 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumislupaa (4 §:n 4 ja 5 kohta).

Pykälän 2 momentin 1—3 kohdissa kiellettäisiin muutoksenhaku koskien tutkintavangin sijoittamista, lyhytaikaista siirtämistä ja tutkintavangin päästämistä muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi. Tutkintavangin sijoittamisesta tarkoitettua sijoittamispäätöstä tehdessään viranomaisilla on laaja harkintavalta ja esimerkiksi poliisin säilytystilojen täyttöaste ja turvallisuustekijät tulee ottaa harkinnassa huomioon. Koska kysymys on tällaisesta tarkoituksenmukaisuusharkinnasta, sijoittamista koskeviin päätöksiin ei voisi hakea muutosta. Kyse ei ole myöskään sellaisesta tutkintavangille muodostuvasta oikeudesta, joka perustuslain 21 §:n nojalla edellyttäisi muutoksenhakuoikeutta.

Siirtämistä koskevat päätökset rinnastuvat sijoittamista koskeviin päätöksiin ja edellä sijoittamispäätösten muutoksenhakukiellosta esitetyillä perusteilla myös tutkintavangin siirtämistä koskevat päätökset olisivat muutoksenhakukiellossa siltä osin kuin kyse on siirtämisestä valvonnaltaan samantasoisten laitosten välillä tai suljetusta laitoksesta avolaitokseen.

Pykälän 2 momentin 4 ja 5 kohdassa kiellettäisiin muutoksenhaku koskien kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemista ja jäljennöksen ottamista sekä tutkintavangin puhelun kuuntelemista ja puhelun tallentamista. Tutkintavangin kirjeenvaihdon ja puhelimen käytön valvonta tällä tavoin jättää viranomaiselle laajan harkintavallan, jossa

turvallisuusnäkökohdilla on suuri merkitys. Tästä syystä muutoksenhaku kiellettäisiin.

Pykälän 2 momentin 6 kohdassa kiellettäisiin muutoksenhaku koskien tutkintavankeuslain 9 luvun 2, 3, 5 ja 10 §:ssä tarkoitettua tapaamista ja yhteydenpitoa ja 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumislupaa. Kielto kattaisi valvomattoman tapaamisen, lapsitapaamisen, tutkintavankien välisen tapaamisen ja videoyhteyden välityksellä tapahtuvan tapaamisen. Kyse on viranomaisille laajaa harkintaa jättävistä etuuksista, joita ei voida pitää sellaisina tutkintavangin oikeuksina, että niihin tulisi olla muutoksenhakuoikeus. Myöskään poistumislupaa ei voida pitää sellaisena tutkintavangin oikeutena, että muutoksenhaku olisi perusteltua.

7 §. Muutoksenhakumenettely. Pykälän mukaan muutoksenhakuun sovelletaan muutoin mitä tämän lain 17 luvussa säädetään. Pykälä olisi informatiivinen.

8 §. Tarkemmat säännökset. Pykälään ehdotetaan valtuussäännöstä tarkempien säännösten antamiseen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvussa tarkoitetuista säännöksistä. Pykälä olisi laissa uusi.

Pykälän mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset tässä luvussa tarkoitetuista tutkintavangin siirtoa koskevasta menettelystä (3 §:n 4 ja 5 kohta), kirjeiden tarkastamis-, lukemis-, jäljentämis- ja pidättämismenettelystä (3 §:n 6 kohta), puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta, poistumisluvasta, tapaamiskiellosta ja sen sisällöstä sekä tapaamisten valvonnan järjestämisestä (3 §:n 7 kohta).

2 Tarkemmat säännökset

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 8 § sisältäisi valtueden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä tutkintavangin siirtoa koskevasta menettelystä, kirjeiden tarkastamis-, lukemis-, jäljentämis- ja pidättämismenettelystä, puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta, poistumisluvasta, tapaamiskiellosta ja sen sisällöstä sekä tapaamisten valvonnan järjestämisestä.

3 Voimaantulo

Lain ehdotetaan tulevan voimaan samaan aikaan hallituksen esityksessä vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 45/2014 vp) ehdotettujen lakien kanssa eli maaliskuun alusta 2015.

4 Suhde perustuslakiin ja sääätämisjärjestys

Lakiehdotuksella parannetaan poliisin säilyttämän tutkintavangin oikeusturvaa ja täsmennetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain soveltamisessa ilmenneitä tulkinnanvaraisuuksia. Lakiehdotuksen 13 luvun 3 §:n 1 kohdan viittauksella tutkintavankeuslain 1 luvun 2 §:n 3 momenttiin tutkintavankeuden päättymisestä parannetaan tutkintavangin asemaa. Kun tuomioistuin päättää vapauttaa tutkintavangin, hänelle korvataan matkakustannukset koti- tai asuinpaikkakunnalleen Suomen alueella valtion varoista. Tutkintavangin suostumuksella hänet voidaan kuljettaa vankilaan hakemaan vankilassa olevaa omaisuuttaan.

Lakiehdotuksessa on joitakin säännöksiä, joilla rajoitetaan tutkintavankien perusoikeuksia. Ehdotuksella on yhtymäkohtia luottamuksellisen viestin suojaan, yksityiselämän suojaan, henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja omaisuuden suojaan.

Kirjeenvaihto, puhelut ja tapaamiset. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen vapaudenmenetyksen aikana. Lakiehdotuksen 13 luvun 3 §:n 6 kohdan viittaus tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ään kirjeenvaihdosta tarkoittaisi muun muassa, että päätös lukemisesta voitaisiin tehdä kerrallaan enintään kahden viikon ajaksi laissa säädettyjen täsmällisten edellytysten täytyessä. Ehdotuksella pyritään täsmentämään omaksuttua suppeaa tulkintaa, jonka mukaan lukemispäätös pitäisi tehdä jokaisesta kirjeestä erikseen, mikä on tehnyt päätöksenteosta ongelmallisen ja huomattavasti aikaa ja resursseja vaativan. Vaikka päätös lukemisesta voitaisiin tehdä enintään kahdeksi viikoksi kerrallaan, lukemisen tarpeellisuuden harkinta perustuisi kuitenkin

yksittäiseen tutkintavankiin taikka kirjeen lähettäjään tai vastaanottajaan liittyvään syyhyn. Näin luottamuksellisen viestin suojaa rajoitettaisiin ainoastaan siinä määrin kuin se kussakin yksittäistapauksessa olisi tarpeen. Kynnystä lukemiseen ei muutettaisi, joten se olisi edelleen korkea ja toimenpiteen ankaruutta oikeasuhteisesti vastaava (PeVL 59/2006 vp).

Jotta käytännössä tiedettäisiin, keneltä tutkintavangilta kirje on, tämän olisi merkittävä oma nimensä kuoreen. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 6/2012 vp, PeVL 67/2010 vp), että tällainen tunnistamistieto jää luottamuksellisen viestin salaisuutta suojaavan perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle. Jos kirjekuoreessa ei olisi nimeä, se saataisiin avata lähettäjän selvittämiseksi. Laissa olisi nimenomainen kiello lukea kirjettä enemmälti kuin lähettäjän selvittämiseksi olisi tarpeen. Tutkintavankien yhteydenpito valvontaviranomaisten ja -elinten kanssa sekä asiamiehen kanssa nauttisi edelleen erityisen tehokasta suojaa.

Lakiehdotuksen 13 luvun 3 §:n 6 kohdan viittaus tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:ään puheluista tarkoittaisi puhelun kuuntelemista koskevan sääntelyn osalta sitä, että puhelun tallentaminen olisi mahdollista samoin edellytyksin kuin kuunteleminen. Samalla laissa olevia kuuntelemisen ja tallentamisen edellytyksiä täsmennettäisiin. Ehdotus merkitsi vähäistä lisäpuuttumista luottamuksellisen viestin suojaan. Kyse ei olisi tutkintavangin ja puhelun toisen osapuolen tietämättä tapahtuvasta valvonnasta, vaan kuuntelusta ja tallentamisesta tulisi aina ilmoittaa ennen toimenpiteeseen ryhtymistä puhelun molemmille osapuolille.

Tutkintavangin tapaamista koskevia säännöksiä täsmennettäisiin lakiviittauksella tutkintavankeuslain 9 luvun 2—7, 10 ja 14 §:ssä tapaamisia koskeviin säännöksiin. Laissa olisi erityissäännökset erityyppisistä tapaamisista ja niiden valvonnasta, millä parannettaisiin tutkintavangin perhe-elämän ja yksityiselämän suojaa.

Muutoksenhaku. Säännösehdoituksilla toteutettaisiin tutkintavankien osalta perustuslain 21 §:stä johtuva vaatimus säännellä poliisin säilyttämien tutkintavankien kohtelusta

pääosin vastaavalla tavalla kuin vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 45/2014 vp). Kuten aiemmin on todettu, niin sisäministeriön 17 huhtikuuta 2014 asettamassa lainsäädäntöhankkeessa (SM012:00/2014) arvioidaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muutostarpeet laaja-alaisesti. Tämä koskee myös oikaisumenettelyä koskevia säännöksiä kaikkien vapautensa menettäneiden osalta.

Oikaisumenettely on oikeusturvakeino, joka on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen edellä mainitun perustuslain 21 §:n mukaisena hyvän hallinnon takeena. Esitetyt muutoksenhakukiellot merkitsevät perustuslain 21 §:ssä turvautuneen muutoksenhakuoikeuden rajoittamista. Lisäksi osa kielloista koskee päätöksiä, joilla rajoitetaan muita perusoikeuksia.

Ehdotettu luettelo muutoksenhakukielloista täyttäisi vaatimuksen laintasoisuudesta. Tällainen sääntelytapa täyttää myös vaatimuksen rajoitusten täsmällisyydestä. Muutoksenhakukielloissa olevien päätösten luettelo on pyritty laatimaan kattavaksi, jotta tulkinnanvaraisia tilanteita syntyisi vähän ja muutoksenhaku suoraan perustuslain nojalla olisi siten poikkeuksellista.

Säännöstä muutoksenhakukiellon alaisista päätöksistä voidaan pitää välttämättömänä, etteivät muutoksenhaun rajat jää epäselviksi. Kun erikseen säädettäisiin luettelo muutoksenhakukiellon alaisista päätöksistä, suoraan perustuslain nojalla tapahtuva muutoksenhaku rajoittuisi mahdollisiin yksittäisiin tulkin-

nanvaraisiin kysymyksiin. Säännökset muutoksenhakukiellosta noudattaisivat perustuslakivaliokunnan esittämää vaatimusta, jonka mukaan muutoksenhakukiello ei saisi seurata ainoastaan välillisesti lainsäädännön epäselvyydestä. Täsmällisen muutoksenhakukielloa koskevan säännöksen puuttuminen lisäisi myös järjestelmän tulkinnanvaraisuutta, mikä heikentäisi vankien ja tutkintavankien oikeusturvaa.

Muutoksenhakukielloja voidaan pitää myös suhteellisuusvaatimuksen mukaisina, koska ne eivät sisällä syvälle käyviä, poikkeuksellisia eivätkä summaarisesti määriteltyjä rajoituksia perustuslain 21 §:ssä tarkoitettuun oikeussuojavaatimukseen. Muutoksenhakukiellotosäännöksessä määrättyihin asioihin ei myöskään sisälly sellaisia päätöksiä, joilla puututtaisiin tutkintavankien perusoikeuksien ydinalueeseen. Myöskään kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ei aseteta ehdotonta edellytystä siitä, että kaikista hallintopäätöksistä tulisi olla muutoksenhakuoikeus.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska samaan aikaan eduskunnan käsiteltävänä on vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 45/2014 vp), missä yhteydessä tätä esitystä koskevat perusoikeuskysymykset käsitellään, ei säätämisyjärjestyksestä ole tarpeen hankkia perustuslakivaliokunnan lausuntoa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 13 luvun 3 §
 ja
lisätään 13 lukuun uusi 4—8 § seuraavasti:

13 luku

Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset

3 §

Tutkintavankeuslain soveltaminen

Tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain:

- 1) 1 luvun 2 §:n 3 momenttia tutkintavankeuden päättymisestä;
- 2) 1 luvun 3 §:ää tutkintavankeuden tarkoituksesta;
- 3) 2 luvun 1 §:ää tutkintavangin sijoittamisesta;
- 4) 3 luvun 6 a §:ää tutkintavangin lyhytaikaisesta siirtämisestä;
- 5) 3 luvun 8 §:n 2 momenttia läsnäolosta tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa;
- 6) 8 luvun 1, 2, 2 a, 5 ja 7 §:ää kirjeenvaihdosta ja puheluista;
- 7) 9 luvun 2—7, 10 ja 14 §:ää tapaamisista ja yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle;
- 8) 11 luvun 7 §:n 3 momenttia päihitteettömyyden valvonnasta.

4 §

Säilytystilan esimiehen päätösvalta

Säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee päätöksen:

- 1) tutkintavangin lyhytaikaisesta siirtämisestä kuultuaan asiassa tutkinnanjohtajaa;

2) tutkintavangin päästämisestä muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi;

3) kirjeen, muun postilähettyksen tai viestin lukemisesta tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla, lähettäjän selvittämisestä 2 momentin nojalla, jäljennöksen ottamisesta 3 momentin nojalla sekä tutkintavankeuslain 8 luvun 2 a §:n 1 momentissa tarkoitettua lukemisesta ilmoittamisesta, 5 §:ssä tarkoitettua lähettyksen tai viestin pidättämisestä sekä 7 §:ssä tarkoitettua puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta;

4) tutkintavankeuslain 9 luvussa tarkoitettua valvomattomasta tapaamisesta, asiamiehen tapaamisesta, lapsen tapaamisesta, tutkintavankien välisestä tapaamisesta, yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä ja tapaamis- tai yhteydenpitoluvan peruuttamisesta;

5) poistumisluvasta.

Edellä 3 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tutkintavangin päihitteettömyyden valvonnasta päättää säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, poliisimies.

Muilta osin säilytystilan esimiehen päätöksenteossa noudatetaan mitä tässä laissa säädetään.

5 §

Poliisin ja vartijan päätösvalta

Poliisimies tai vartija tekee päätöksen tutkintavankeuslain 9 luvun 6 §:ssä tarkoitettua tapaamisen keskeyttämisestä.

Muilta osin poliisin ja vartijan päätöksenteossa noudatetaan mitä tässä laissa säädetään.

6 §

Muutoksenhaku

Tutkintavanki saa vaatia oikaisua tai valittaa 3 tai 4 §:n nojalla tehdystä päätöksestä, ellei muutoksenhaku ole 2 momentin nojalla kielletty.

Tutkintavanki ei saa vaatia oikaisua eikä valittaa poliisilaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 1) hänen sijoittamistaan;
- 2) hänen lyhytaikaista siirtämistään;
- 3) hänen päästämistään muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi;
- 4) tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettua hänen kirjeensä, muun postilähettyksensä tai viestinsä lukemista ja jäljennöksen ottamista;
- 5) hänen puhelunsa kuuntelemista ja tallentamista;
- 6) tutkintavankeuslain 9 luvun 2, 3, 5 ja 10 §:ssä tarkoitettua tapaamis- tai yhteydenpitölupaa tai 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumislupaa.

7 §

Muutoksenhakumenettely

Muutoksenhakuun sovelletaan muutoin mitä tämän lain 17 luvussa säädetään.

Helsingissä 8 päivänä tammikuuta 2015

Pääministerin sijainen, valtiovarainministeri

ANTTI RINNE

8 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset tässä luvussa tarkoitettua tutkintavangin siirtoa koskevasta menettelystä, kirjeiden tarkastamis-, lukemis-, jäljentämis- ja pidättämismenettelystä, puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta, poistumisluvasta, tapaamiskiellosta ja sen sisällöstä sekä tapaamisten valvonnan järjestämisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tutkintavangin kohtelua koskevan päätöksen täytäntöönpanossa sovelletaan päätöstä tehtäessä voimassa olleita säännöksiä.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan oikaisuvaatimuksen ja valituksen käsittelyyn sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tämän lain säännöksiä sovelletaan kuitenkin haettaessa muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, joka on tehty tämän lain voimaantulon jälkeen.

Työministeri *Lauri Ihalainen*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 13 luvun 3 §
ja
lisätään 13 lukuun uusi 4—8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 luku

13 luku

Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset

Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset

3 §

3 §

Tutkintavankeuslain soveltaminen

Tutkintavankeuslain soveltaminen

Tutkintavankien kohteluun sovelletaan, mitä tutkintavankeuslain 1 luvun 3 §:ssä säädetään tutkintavankeuden tarkoituksesta ja 2 luvun 1 §:ssä tutkintavangin sijoittamisesta.

Tutkintavankeuden toimeenpanoon poliisin säilyttämien tutkintavankien osalta sovelletaan tutkintavankeuslain:

- 1) 1 luvun 2 §:n 3 momenttia tutkintavankeuden päättymisestä;
- 2) 1 luvun 3 §:ää tutkintavankeuden tarkoituksesta;
- 3) 2 luvun 1 §:ää tutkintavangin sijoittamisesta;
- 4) 3 luvun 6 a §:ää tutkintavangin lyhytaikaisesta siirtämisestä;
- 5) 3 luvun 8:n 2 momenttia läsnäolosta tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa;
- 6) 8 luvun 1, 2, 2 a, 5 ja 7 §:ää kirjeenvaihdosta ja puheluista;
- 7) 9 luvun 2—7, 10 ja 14 §:ää tapaamisista ja yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle;
- 8) 11 luvun 7 §:n 3 momenttia päihitteettömyyden valvonnasta.

4 §

Säilytystilan esimiehen päätösvalta

Säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee päätöksen:

1) tutkintavangin lyhytaikaisesta siirtämisestä kuultuaan asiassa tutkinnanjohtajaa;

2) tutkintavangin päästämisestä muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi;

3) kirjeen, muun postilähetysten tai viestin lukemisesta tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla, lähettäjän selvittämistä 2 §:n 2 momentin nojalla, jäljennöksen ottamisesta 3 momentin nojalla sekä tutkintavankeuslain 8 luvun 2 a §:n 1 momentissa tarkoitetusta lukemisesta ilmoittamisesta, 5 §:ssä tarkoitetusta lähetyksen tai viestin pidättämisestä sekä 7 §:ssä tarkoitetusta puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta;

4) tutkintavankeuslain 9 luvussa tarkoitettua valvomattomasta tapaamisesta, asiamiehen tapaamisesta, lapsen tapaamisesta, tutkintavankien välisestä tapaamisesta, yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä ja tapaamis- tai yhteydenpitoluvan peruuttamisesta;

5) poistumisluvasta.

Edellä 3 §:n 8 kohdassa tarkoitetusta tutkintavangin päihitteettömyyden valvonnasta päättää säilytystilan esimies tai säilytystilan esimiehen sijaiseksi määrätty pidättämiseen oikeutettu virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, poliisimies.

Muilta osin säilytystilan esimiehen päätöksenteossa noudatetaan mitä tässä laissa säädetään.

5 §

Poliisin ja vartijan päätösvalta

Poliisimies tai vartija tekee päätöksen tutkintavankeuslain 9 luvun 6 §:ssä tarkoitetusta tapaamisen keskeyttämisestä.

Muilta osin poliisin ja vartijan päätöksente-

ossa noudatetaan mitä tässä laissa säädetään.

6 §

Muutoksenhaku

Tutkintavanki saa vaatia oikaisua tai valittaa 3 tai 4 §:n nojalla tehdystä päätöksestä, ellei muutoksenhakua ole 2 momentin nojalla kielletty.

Tutkintavanki ei saa vaatia oikaisua eikä valittaa poliisilaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 1) hänen sijoittamistaan;
- 2) hänen lyhytaikaista siirtämistään;
- 3) hänen päästämistään muun viranomaisen kuin tuomioistuimen kuultavaksi;
- 4) tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettua hänen kirjeensä, muun postilähetystensä tai viestinsä lukemista ja jäljennöksen ottamista;
- 5) hänen puhelunsa kuuntelemista ja tallentamista;
- 6) tutkintavankeuslain 9 luvun 2, 3, 5 ja 10 §:ssä tarkoitettua tapaamis- tai yhteydenpitolupaa tai 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumislupaa.

7 §

Muutoksenhakumenettely

Muutoksenhakuun sovelletaan muutoin mitä tämän lain 17 luvussa säädetään.

8 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset tässä luvussa tarkoitettua tutkintavangin siirtoa koskevasta menettelystä, kirjeiden tarkastamis-, lukemis-,

jäljentämis- ja pidättämismenettelystä, puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta, poistumisluvasta, tapaamiskiellosta ja sen sisällystä sekä tapaamisten valvonnan järjestämisestä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*
